

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Assertio Septem Sacramentorum Aduersus Mart. Lutherum

Heinrich <VIII., England, König>

Parisiis, 1562

De Sacramento Matrimonii.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30233

Desinat ergo Lutherus confirmationis sacramentum contemnere, quod minister dignitas, ecclesiae auctoritas, & ipsius sacramenti commendat utilitas.

DE SACRAMENTO
MATRIMONII.

Matrimonium, sacramentorum omnium primū, inter primos homines celebratum, primo Christi miraculo honestatum, quod propter sacramenti nomen ipsum, tam diu, tam religiose cultum est, Lutherus nunc demum, ne conjugalem fidem tanti quaequam putet in posterum, negat esse sacramentum ullum: & cum alia sacramenta sic sustulerit, ut in vno negaret institutum signum, in alio negaret promissam gratiam, in matrimonio negat utrumque. Nam negat usquam promissam esse gratiam. Negat usquam institutum esse pro signo. Vnde haec nouit? Quia non legitur, inquit. O rationem fortem, & multarum haeresum parentē. Ex hoc fonte uenenū hausit Heluidius. Nullū sacramentum admittis, cuius institutionē nō legi in libro? Quem librū vnquā scripsit ille

Ratio Lutheri.

Heluidius.

qui instituit omnia? De quibusdā, inquit, *Lutheri baculus arundineus.*
 credo euangelistis Christi. Cur ergo de quibusdam Christi non credis ecclesiæ, quā Christus omnibus præponit euangelistis, qui non nisi mēbra quædā fuerunt ecclesiæ? Quamobrē si fides vni, cur diffidit omnib⁹? Si mēbro tribuis tantū, cur toti nihil tribuis corpori? Ecclesia credit esse sacramentū, ecclesia credit a deo institutū, a Christo traditū, ab apostolis traditū, a sanctis patribus per manus deinceps pro sacramento traditū ad nos peruenisse, pro sacramento per nos tradendum posteris, ad finem vsque seculi pro sacramento venerādū. Hoc ecclesia credit: & quod credit, dicit. Hoc, inquā, tibi dicit eadē ecclesia, quę tibi dicit Euangelistas scripsisse euāgeliū. Nā nisi ecclesia diceret euāgeliū Ioānis, Ioānis esse, nescires esse Ioannis. Nō enim adsedisti scribēti. Cur ergo non credis ecclesiæ quum dicit hæc Christū fecisse, hæc sacramēta instituisse, hæc apostolos tradidisse, quē admodū credis ei quū dicit hæc euangelistā scripsisse?

Matrimonium, inquit Lutherus, erat *Luth. ratio.*
 apud antiquos patres, erat apud gentiles, & tamen apud neutros matrimonium erat

sacramentum; quum tamen apud utrosque matrimonium fuerit æquè verum, atque apud nos. De patribus qui sub lege erāt, & ante legem, non accedo Luthero, immo plane censeo matrimonium fuisse illis sacramētum, sicut fuit & circumcisio. De gentibus alia quæstio est, quarū coniugium totum pendeat à moribus ac legibus cuiusque populi: eo que talia erant apud alias legitima cōiugia, qualia haberentur alibi perabsurda. Quanquam non desunt, qui contra Lutherum sentiant, etiam gentium coniugium sacramentum esse. Nam & beatus Augustinus ait, quòd sacramentum coniugij omnibus gentibus commune est, sanctitas autem sacramenti non est nisi in ciuitate dei nostri, & monte sancto eius. In quā sententiam, qui vult, Hugonem de sancto Victore perlegat. Quanquam si coniugiū infidelium sacramentū non esset, non sequeretur tamen, quod Lutherus infert, vt ideo ne fideiū quidem coniugiū sacramētum sit. Popul⁹ enim dei in matrimonio quiddam habet sanctius, habuitque semper, & quum primū institueretur, & quum datus a deo legibus honestaretur: porro

Responsio.

Augustin⁹

Sacramētū cōiugij fuisse apud omnes gentes.

Hugo de sancto Victore.

apud gentes, quoniam humana tantum *Ratio cur*
 res agebatur, adsciscere sibi coniuges, ac *fidelium con-*
 reiicere, pactis ac legibus humanis sole- *ingium potius*
 bant. In dei populo, iuratos coniugio *fit sacramen-*
 non licuit olim diuelli. Nam quod per *tum, quare*
 Moysen deus permisit Hebræis libellum *infidelium.*
 repudij, Christus fatetur indultum pro-
 pter duritiã populi, alioquin vxores ani-
 mo suo non satis cõmodas interfecturi.
 Nam ab initio, inquit Christus, non erat *Mat. 19.*
 sic. Christianos verò Christus ad pristi-
 nam reuocauit sanctitatẽ, consecrãs ma-
 trimoniũ indissolubili vinculo societatis,
 excepta fornicationis causa, inter eos-
 quos non humanus error, sed deus rite
 coniunxit. Non sequitur igitur, vt si con-
 iugium non fuerit sacramentũ gentibus, id-
 circo sacramentũ aut nunc non sit Chri-
 stianis, aut non fuerit priscis olim patri-
 bus. Nã quod ad Christianos pertinet, e-
 tiam si nusquam legeretur, ecclesiã fides
 sufficeret. Et tamen nus ille locus ex apo-
 stolo; quẽ Lutherus cauillo conatur elu-
 dere, manifeste docet matrimonium non
 nunc tantum, sed & olim quoque in ge-
 neris humani primordiis institutũ pro sa-
 cramento. Quod nemini, opinor, dubium.

relinquetur, qui locum illum ex epistola ad Ephesios perleget, & considerabit attentius: quæ totum placuit inserere, propterea quod nullius interpretatione poterit res elucere clarius, quàm ipsis verbis apostoli, qui tam aperte quod sensit, explicuit, ut ineptis Lutheri calūniis nullam relinquerit locum. Ait enim: Mulieres viris suis subditæ sint sicut domino: quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiæ, ipse saluator corporis eius. Sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata. Ita & viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus ecclesiam, quia membra sumus corporis eius, & de carne eius, & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem suam,

Ephesi. 5.

& adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico, in Christo & ecclesia.

Videris vt beatus apostolus matrimoniū viri & vxoris docet vndiq; sacramētū esse, quod repræsentat cōiunctionē Christi cū ecclesia. Docet em̄ consecratū a deo matrimoniū, vt esset Christi cum ecclesia cōiuncti sacramētū: atq; ideo virū cōparat Christo, vxorē ecclesię. Virū caput esse dicit eius corporis quod vnū facit cum fœmina: Christū caput esse dicit eius corporis quod vnū facit cū ecclesia. Præcipuā causam facit, cur vir vxorem diligat, nō aliā, quā ne dissimile signū sit Christi, quē repræsentat: & hāc potiorē causam facit, quā cōmunē masculi & fœmelle naturā, quæ & ipsa potuisset incitare ad diligendū. Mulierē vero vt virū timeat ac reue-reatur, eodē exēplo prouocat, nēpe quod illa referat ecclesiam obedientē Christo.

Quę quū iterū atq; iterū multis verbis inculcasset, nequis hanc viri cū Christo, & vxoris cum ecclesia collationem, putaret similitudinem esse quāmpiam duntaxat exhortandi gratia desumptam, ostendit rem esse veram, verum esse sacramentum,

*Matrimo-
nij sacramē-
tū assertū
ex Pauli
verbis.*

*Expensa
Pauli ver-
ba.*

a prophetarum omniū primo, primoque eius ipsius vaticinio, orbe iam tum recens condito, prænunciatum. Nam quū dixisset, Qui suā vxorē diligit, seipsum diligit: nemo eñ vnquā carnē suā odio habuit, sed nutrit & fouet eā, sicut & Christus ecclesiā: quia mēbra sumus (inquit) corporis eius, & de carne eius, & de ossibus eius. Quæ verba dixit apostolus, vt nos in memoriā duceret eorū verborū, quæ verbis istis similia dixit Adam quum in conspectum eius primū adducti est Eua: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Et vt euidentius ostenderet Apostolus, ad Christi copulā eū ecclesia, pertinere sacramentum coniunctionis: Adæ cum Eua, Adæ verba ipsa subiunxit: Propterea relinquet homo patrem & matrem, & adheret vxorī suæ; & erunt duo in carne vna. Hoc sacramentū, inquit Apostolus, magnū est in Christo & ecclesia. Quomodo potuisset Apostolus euidentius refellisse Lutherū, quā his ipsis verbis, quæ Lutherus inepte conatur eludere? qui ex eo quod apostolus dixit, sacramētū in hoc magnum esse in Christo & ecclesia, contendit apostolus abstulisse: sacramen-

Gen. 3.

Arguitur
inepte Lu-
therus.

tum a matrimonio viri & vxoris, tanquam si qui ita loqueretur, Sacramentū baptis-
mi magnū est in ablutione animæ, nega-
ret baptismū corporis esse sacramentum.
aut si qui diceret sacramentū eucharistię
magnū esse in ipso Christi corpore, nega-
ret panis & vini species esse sacramētum:
aut si dicat, idē sacramentū esse magnū in
Christi corpore mystico, sacramentū de-
traheret corpori quod sumpsit de virgi-
ne. Quis vnquā vidit quenquā tā nugace
glossmate, tanta se cū gloria iactantē? Nā
si Apostolus hoc sensisset, & sic voluisset
accipi, vt hoc sacramētū magnū esset dun-
taxat in Christo & ecclesia, neque perti-
neret quicquam ad viri & vxoris matri-
moniū, imminuisset robur & pondus illo-
rum omniū, quibus illa cōparatione dua-
rum coniunctionū commendauerat ante
cōiugiū. Quin alia quoq; ratione nocuis-
set causæ quā susceperat, si illa protopla-
sti verba, quæ per se posita videbantur
coniuges in mutuū amorē trahere, sic tra-
xisset ad Christū & ecclesiā, vt nihil per-
tinere doceret ad virum & vxorē. Verba
illa Adæ, fuisse vaticinium de Christo &
ecclesia, docet Apostol⁹, & omnes docto-

*Prima ra-
tio probans
Paulū ad
Ephesios. s.
sensisse de
sacramēto
matrimo-
nij.*

*Secūda ra-
tio.*

Assertio

res sancti confirmant, & ipsa res ostendit. Nā ad primum Euæ conspectum protulit ea verba, quibus patri & matri præferbat uxorem, quum ipse neque patrem habuisset neq; matrē, neque adhuc præceptum procreādi liberos, vt parentū & liberorum collatione cognosceret quid pater esset, aut mater. Quòd si illa protoplasti verba fuerunt vaticinium de Christo & ecclesia, tunc aut nihil pertinuisse videtur ad matrimonium quod agebatur, & de quo dici videbantur: aut illud ipsum matrimonium, velut illius coniunctionis idoneum signū, ab ipso deo, cuius spiritu formabatur Adæ loquentis os, sacramentum instituebatur, vt eadem verba possent & in id quod agebatur, & in id etiam quod prænunciabatur, hoc est in hominū coniugiū, & Christi cū ecclesia copulam cōpetere: & tanquam vnū sacramentū, ex re sacratissima, & eiusdē rei sacro & congruente signo, cōprehendere. Præterea vt liquidò patere possit, Lutherū nihil dicere, nō hoc agit apostol⁹ in illo loco ad Ephesios, vt doceret ex illis verbis, quàm magnū esset sacramentū Christus coniunctus cū ecclesia, sed vt moneret coniun-

Tertia ratio.

ctos matrimonio, vt se sic mutuo gere-
rent, vt ipsorū coniugiū, rei tā sacre, cuius
sacramentū erat, idoneū & quā simillimū
sacramentū redderent. Lutherus igitur
hoc in loco vel oscitat ipse, atque indili-
genter & inconsulte legit illum locū, aut
quod lectione cōperit, impietate dissimu-
lat, quū hunc intellectū, quē attulimus, &
quomodo intelligit ecclesia, respōdet es-
se magnæ oscitantix, & indiligētis incon-
sultæque lectionis. Ergo Augustinus osci-
tanter legit Apostolā, oscitāter legit Hie-
ronymus, oscitanter omnes præter vnum
Lutherū, qui vigilantia sua deprehendit
Paulum ipsum nō scripsisse sacramentum
sed mysteriū? O hominem oculatum, qui
viderit totam ecclesiam Latinam perpe-
ram vocare sacramentum, id quod Apo-
stolus, dū græce scriberet, appellet myste-
riū, nō sacramētū: quasi ideo Latini erra-
rent, qui rem efferant latine, quia Paulus
in lingua græca nō vtatur latino vocabu-
lo. Quod si non sacramentū sed mysteriū
vertisset interpretes, & græcā vocē reliquis-
set integrā, nō abstulisset tamē argumētū
quo ex eo loco apostoli cōcluditur, ma-
trimonium esse sacramentum, quum id ita

*Luther⁹ vi-
diculè rides
ecclesiam.*

esse rei totius doceat circumstantia. Nam
 ut maxime torqueat mysterij verbū, nun-
 quam tamen efficit ut etiam si nō statuat
 sacramentum, ideo tollat ac neget sacra-
 mentum: neque male aut sentire dicitur,
 aut loqui, qui sic loquatur, Eucharistia
 magnum est mysteriū. Quamobrē quum
 nullū sit e sacramentis, quod non idem sit
 mysterium, utpote quod sub visibili signo
 cōplectitur arcanam & inuisibilem gratiā,
 interpretes animaduertēs in illis Pauli ver-
 bis ad Ephesios, totius loci seriē declara-
 re planissime id mysterii genus Aposto-
 lum describere, quod vere sit sacramentū:
 ac præterea videns ecclesiā totā matrimo-
 nium obseruare pro sacramēto, mysteriū
 illic, ut debuit, vertit sacramentum. Qui
 si verbum non rectē vertisset, neque tam
 oscitantes erāt lectores, aut Hieronymus,
 aut Augustinus, ut vertentis errorem non
 deprehenderent: neque tam proni fauto-
 res coniugij, ut deprehensum sequeren-
 tur potius, quā castigarent, præsertim
 quum Augustinus Græcarum literarum
 peritia non cederet Luthero, & Hiero-
 nymus eius linguæ sine controuersia do-
 ctissim⁹, adeo virginitati fauerit, ut apud

*Defensus
 interpretis
 quod myste-
 riū verte-
 rit sacra-
 mentum.*

multos matrimonio parum æquus fuisse
 videretur. Quamobrè vt omnes facilius
 intelligant, non eos tantum quos per cõ-
 temptum vocat Sententiariorum, à Luthero
 nunc appellari lectores oscitantes, sed ve-
 teres etiam ecclesie patres optimos & do-
 ctissimos, audiamus quid ait beatissimus
 Augustinus. Non tantum (inquit) fœcun-
 ditas, cuius fructus in prole est, nec tan-
 tum pudicitia, cuius vinculum est fides,
 verum etiam sacramentum nuptiarum com-
 mendatur fidelibus coniugatis. Vnde di-
 cit Apostolus: Viri diligite vxores ve-
 stras, sicut & Christus dilexit ecclesiam.
 Augustinus igitur sacramentum vocat:
 quem ne dicat Lutherus oscitanter & in-
 diligenter legisse locum, iterum atque ite-
 rum, aliis atq; aliis operibus in eandem sen-
 tentiam eundem locum tractat. Ait enim
 alibi, Dictum est in paradiso: Relinquet ho-
 mo patrem & matrem, & adhærebit vxori
 suæ: quod magnum sacramentum dicit
 Apostolus in Christo & Ecclesie. Cur hic
 non explicat Augustinus illud Lutheri
 mysterium, errorem esse, quod Latini vo-
 cant sacramentum, quod autem graeco Pau-
 lus appellat mysterium, non sacramentum.

*Vide quos
 appellet Lu-
 therus osci-
 tantes lecto-
 res.*

Augustin^o

Augustinus plus millies appellat sacramentum connubij, & sacramentū nuptiarum: quēadmodum & illic vbi dicit quod omne nuptiarum bonum impletum est in ipsis Christi parentibus, proles, fides, sacramentum. Cur hic non admonuit non esse sacramentum, sed mysterium? Præterea si verum dicit Lutherus, sacramentum non esse nisi in Christo & ecclesia, verum non dicit Augustinus. Nam neque illud sacramētum bonum est nuptiarum, præsertim vt accipit Lutherus, qui dixit duntaxat esse mysterium, neque in Mariæ nuptiis impletum est. Et iterum super eadem Apostoli verba dicit Augustinus: Quod in Christo & ecclesia est magnum, hoc in singulis quibusque viris & vxoribus est minimum, sed tamen coniunctionis inseparabile sacramentum. Quod si Lutherus dicat non vocari sacramentum nisi in Christo & ecclesia, reuincetur etiā ipsis Apostoli verbis, si diligenter expendantur vel à grammatico. Nam quum Apostolus dicat, Sacramētum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & ecclesia: quod est illud sacramentum, quod magnum est in Christo & ecclesia? Christus

*August. de
nup. & cō-
in. ad Valerium.*

& ecclesia non potest esse sacramentum in Christo & ecclesia. Nemo enim sic loquitur. Necessè est igitur vt id sacramentum quod dicit esse magnum in Christo & ecclesia, sit illa coniunctio viri cū coniuge, de qua dixerat: Non aliud igitur dicit Apostolus, quàm, hoc, id est illa coniunctio viri & mulieris, magnū est sacramentum in Christo & ecclesia, tanquam sacrum signum in re sacerrima. Denique si pertinaciter neget Lutherus, in illis Apostoli verbis coniugium vocari sacramentum, sed tātū Christi copulam cum ecclesia, saltem non negabit istud, quin illa coniunctio viri & mulieris signum saltem sit sacræ illius cōiunctionis qua Christus coniungitur cum ecclesia, idque ex institutione dei, quum primi parētes deo ipso copulante coniuncti sunt, non autem humano ingenio inuentum postea. Istud saltem quod dixi, Lutherus si neget ex apostoli verbis patere, negabit impudentissime. Nam hoc in eo loco tam sæpe, tam aperte dicitur, vt qui non id videat, ex eum se fateatur oportet. Igitur si coniugio, quod rem tam sacram significat, constabit etiam cōferri gratiam, tunc ve-

lit nolit cogatur Lutherus aut cōiugium pro sacramēto suscipere, aut omnia prorsus sacramenta reiicere, quum ipso factente, signum rei sacrae cum promissione gratiae faciant sacramentum. Videamus igitur an aliquo modo liquere possit infundi coniugio gratiam. nam id aperte negat Lutherus. Nusquam, inquit, legitur aliquid gratiae dei accepturum, quisquis uxorem duxerit. Honorabile coniugium, inquit Apostolus, in omnibus, & thorus immaculatus. Thorus macula carere non posset, si coniugium careret gratia. Nec aliunde habet coniugium ut thorum seruet immaculatū, quān quōd deus, cuius prouidit bonitas, & nec rebus iis quae naturali feruntur ordine, etiam si nō ratione tantū, sed etiam sensu careant, quicquam deesset eorum quae pro cuiusque captu sint necessaria, simili benignitate curauit, ut coniugio gratiam iungeret, qua quisquis eam nollet abiicere, & fidem debitam seruaret cōiugi, & ex commixtione carnali, cuius alioqui foeda concupiscentia macularetur, non solum non contraheret labem, sed etiam proueheretur ad gloriam. Coniugium enim non

*Verba Lutheri.
ad Heb. 12.
In sacramēto coniugij
infundi
gratiam.*

*Secunda
ratio.*

haberet thorum immaculatum, nisi quia
 gratia quæ infunditur coniugio, verteret
 illud in bonum, quod aliàs esset pecca-
 tum. Quod ipsum & alibi quoque, quum
 de mulieris agit officio, Paulus designat
 apertius. Saluabitur, inquit, per filiorum *1. Timot. 2.*
 generationem. At si tellas coniugium,
 quid aliud fuerit generatio, per quam, vt
 Apostolus ait, saluabitur in coniugio,
 quàm mors, & æterna damnatio? Nam
 tolle, inquit beatus Bernardus, de eccle- *Bernardus.*
 sia honorabile connubium, & thorum im-
 maculatum, nonne replet eam concubi-
 nariis, incestuosis, seminifuis mollibus,
 masculorum concubitoribus, & omni de-
 nique genere immundorum? Si igitur ex-
 tra coniugium omnis generatio damna-
 bilis est, magna videtur gratia matrimo-
 nij, quæ eundem actum, si naturam respi-
 cis, ex quo maculareris in pœnam, non
 solum ita purgat vt eluat labem, sed etiam
 sic sanctificat, vt apostolo teste reportet,
 premium. Nec istud habet priuilegium
 gratiæ, nisi virtute sacramenti ab ipso
 deo in id consecrati, vt homini ipsius cul-
 tori foret & in propagationis officium
 quum creatus est, & in remedium concu-

piscentię quum restitutus est. Quanquam
 ille ipse coniugalis actus quid esset aliud
 quàm concupiscentia, nisi deus illum fa-
 ceret remedium concupiscentiæ? quem
 nunc sancta sacramenti gratia sic fecit con-
 cupiscentiæ remedium, vt eos qui gratia
 paternæ substantiam, quam deus infundit
 coniugio, negligenter nolit, vt filius
Luca. 10. prodigus fecit, effundere, non solum de-
 fendat ne quid aquæ furtiue sitiant è ci-
 sternis alienis, sed etiam ne se inebrient
 suis, & sobrios haustus efficiant tam salu-
 bres, vt in vitam proficiant æternã. Nam
 & Apostolus in illo etiam loco, vbi quan-
 tum potuit, hortabatur ad continentiam
 & virginitatem, contrariam coniugali ge-
 nerationi virtutem, tamen matrimonium
 etiam dei donum fatetur, nimirum ex il-
 lis de quibus dicitur, Omne datum opti-
 mum, & omne donum perfectum, desur-
 sum est descendens à patre luminum. Et
 certe donum dei, quod ideo datur, vt qui
 accipit, in eo vitæ statu sit, in quo ser-
 uari debeat, ne in eum decidat statum, in
 quem si cadit, pereat: an non habere se
Tertia ra- docet adiunctam præseruatricem gratiam?
sse. Ad hæc quum ita dicat Apostolus, Si quis
 frater

frater uxorem habet infidelem, & hæc *1. Cor. 7.*
 consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidem. Alioqui enim filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt. An non his verbis ostendit Apostolus, quod quum integra quædam res sit coniugium postquam alterutra pars ad fidem conuersa est, sanctitas sacramenti totum sanctificat coniugium, quod prius totum fuit immundum? At cur istud coniugium plus haberet sancti, quam prius, quatenus coniugium est, nisi propter alterius accedentem fidem accederet coniugio sacramentalis gratia, quæ ante baptismum (qui sacramentorum omnium ianua est) ad infidelium coniugium non potuit ingredi? Sed præterea mus apostolum. Consideremus huius sacramenti consecratorem deum. An non ille quum primos parentes coniungeret, coniugium benedictione sacrauit? Ait enim scriptura: Benedixit illis Deus, ac di-

*Quarta
ratio.*

Gene. 2.

xit, Crescite & multiplicamini. Cuius benedictio quum in reliquis animantibus ad corporis robur pro cuiusque captu sit operata, quis dubitet in homine rationis capace vim gratiæ spiritualis infudisse spiritui, nisi quis deum credat, quum in istis quibusque bestiis fuerit tam benignus, ut pro sua cuique natura largitus sit affluenter, homini, quem ad ipsius condidisset imaginem, tam parce manum in benedictione restringeret, ut corporis duntaxat habita ratione, animam, illud vitæ spiraculum, quod ipse inspirauerat, & qua maxime representabatur, tanta benedictione præteriret intactam?

Gene. 1.

Quinta
ratio.
Ioan. 2.

Iterum, quum Christus homo & idem deus versatus inter homines, nuptias non solum sua honoravit præsentia, sed etiam nobilitavit miraculo, an non docuit honorandum esse connubium? Quod ego certe non video! quid honore dignum habere possit absque gratia. Neque illum puto ad nuptias fuisse venturum, nisi vel iam tum haberet aliquid gratiæ coniugium, quod ipsum CHRISTO fieret gratum, vel ut coniugio gratiam ipse conferret. Quin & miraculum quod

operabatur, nos admonere video, insi- *Eodem.*
 pidam concupiscētiae carnalis aquam, per
 occultam dei gratiam in optimi saporis *Ratio. 6.*
 vinum esse conuersam. Sed quid opus est
 in re tam clara tot probamenta conqui-
 rere? praesertim quum vel vnus ille lo-
 cus abunde sufficiat, quo **C H R I S T V S**
 ait: Quos deus coniunxit, homo non se- *Matth. 19.*
 parat. O verbum admirabile, & quod ne-
 mo potuisset effari, praeter verbum quod
 caro factum est. Quis non putasset ab-
 unde satis esse, quod primos homines ini-
 tium generis coniunxisset deus? Atque
 id ipsum fuerat in tanta deitatis maiesta-
 te nulli non admiranda benignitas. At
 nunc veritate referente didicimus, qui-
 unque legitimo coniugio copulantur,
 eos non temere, neque mortalium dun-
 taxat caeremoniis, sed ipso deo inuisibili-
 ter adistente, & insensibiliter cooperan-
 te coniungi. Atque ideo vetitum, ne *Repudiij*
 quos deus iunxit, vlllo separentur ab ho- *ius adem-*
 mine. O verbum non admiratione ma- *ptum cōiu-*
 gis quàm gaudio pariter & timore ple- *gibus ab ip-*
 num. Quis non laetetur, deo tantæ curæ *so Christo.*
 esse suum coniugium, vt non solum in-
 teresse, sed etiam praesesse dignetur? Quis

non inhorrescat, dum dubitet quomodo
 debeat tractare coniugem, quam non so-
 lum teneatur amare, sed etiam sic conui-
 uere, ut puram & sine macula possit deo,
 quo tradente recepit, reposcenti redde-
 re? Igitur quum deus, ut dicit ipse, con-
 iungat omnes, quis ab illo credet coniu-
 gio non infundi gratiam? An qui sem-
 per copulat, semel duntaxat benedixit?
 Cur iungendi resumit officium, nisi cre-
 datur & benedicendi repetere? An san-
 ctissimum illum spiritum, quem in spiri-
 tu & veritate oportet adorare, putandum
 est assidue subire ministerium copulan-
 dorum coniugum, copulæ tantam cura
 carnalis? Certe quod ad eam rem attinet,
 sufficeret deo, si genus humanum, quem-
 admodum cætera animalia, naturæ ab ip-
 so inditæ, & hominis vitio corruptæ, re-
 lineret. Sanctius igitur aliquid subel-
 se oportet ultra carnis propagandæ cu-
 ram, quod augustum illud dei numen in
 coniugio peragat. id est haud dubie quod
 antistes sacramentorum omnium coniu-
 gibus infundit, in coniugio consecran-
 do gratiã. Ergo quum tot modis proba-
 vimus conferri in coniugio gratiam, con-

Joan. 4.

iugium vero sacrae rei signum esse patet & ex Apostolo, quod signum quum gratiam sicut ostendimus, adiunctam habeat, figura duntaxat esse non possit, consequens est, ut inuito Luthero, coniugium sacramentum sit, etiam si sacramenti nomine (quod tamen facit) non appelleret Apostolus. Sed quis vnquam aut veterum aut nouorum, nisi quos explorat ecclesia, matrimonium dubitauit appellare sacramentum? In quo vno, quod Hugo de sancto Victore commemorat, duplex inuenere signum. nam & coniugium ipsum sacramentum est illius societatis quae in spiritu est inter deum & animam: officium vero coniugij, sacramentum est illius societatis quae in carne est inter Christum & ecclesiam. Nam si magnum est, inquit, quod in carne est, multo maius vtique est quod in spiritu est. Et si recte per scripturam sanctam deus sponsus dicitur, & anima rationalis sponsa vocatur, aliquid profecto inter deum & animam est, cuius id quod in coniugio inter masculum & foeminam constat, sacramentum & imago est. Sed forte, vt expressius dicam, ipsa societas, & quae exterius in con-

*Hugo de
sancto Vi-
ctore.*

Assertio

iugio, pacto foederis seruator, sacramen-
tum est, & ipsius sacramenti res est dile-
ctio mutua animorum, quæ adinuicem
societatis & foederis coniugalis vinculo
custoditur. Et hæc rursus ipsa dilectio,
qua masculus & foemina in sanctitate cõ-
iugij animis vniuntur, sacramentum est, &
signum illius dilectionis qua deus animæ
rationali intus per infusionem gratiæ suæ
& spiritus sui participationem coniungi-
tur. Hactenus Hugo. Quamobrem quum
non solum publica fides ecclesiæ tot ante
nos seculis, ac vetusti patres scripturarum
scientia & vitæ meritis insignes, sed ipse
etiam beatus apostolus & doctor gentiũ
Paulus, matrimonium habuerint pro sa-
cramento, quod honorabile faciat con-
nubium, & thorum per gratiam non so-
lum seruet immaculatum ab adulterio, sed
& abluat immunditiam libidinis, & aquã
conuertat in vinum, sanctãque procu-
ret voluntatem à licitis nonnunquam ab-
stinendi complexibus: non video quid
contra Lutherus possit asserre, nisi quod
Bernardus. hæretici (vt beatus ait Bernardus) pro li-
bitu quisque suo sacramenta ecclesiæ tan-
quam matris viscera dente vipereo cer-

ratim inter se dilacerare contendunt.

DE SACRAMENTO

ordinis.

N sacramento ordinis nullo procedit ordine, sed hinc atque inde colligens omnes malitiæ suæ thesauros effundit. animū ostendit egregiè versum ad nocendum, si respondeant vires. proponit multa, afferit atque affirmat pessima: sed omnia sat habens dicere, nihil prorsus vlla ratione confirmat. Qua ex re videre licet insignem hominis impudentiam, qui quum toti credere non dignetur ecclesiæ, nisi rationem reddenti suæ fidei, sibi vt credatur vni, sine ratione postulet, idque de rebus eiusmodi, de quibus quid credat, cognoscere, nisi ecclesia docente, non potest. Et tamen sic postulat sibi credi, quo modo si quis credat, non aliud agat, quàm vt totam confundat atque pessundet ecclesiam. Nam quid aliud molitur, qui conatur tollere sacrosanctum sacramentum ordinis, quàm vt postquam superiorum ministri viluerint, incipiant,

Insignis Lutheri impudentia.

Mackina Lutheri deprehensa.